

Vilém Knoll
Jakub Hablovič
a kolektiv (eds.)

NADĚJE PRÁVNÍ VĚDY 2023

Právní věda v praxi

Naděje právní vědy 2023

Naděje právní vědy 2023

Právní věda v praxi

**Vilém Knoll, Jakub Hablovič
a kolektiv (eds.)**

Sborník příspěvků
ze stejnojmenné mezinárodní konference
pořádané Fakultou právnickou Západočeské univerzity v Plzni
v hybridní formě dne 24. listopadu 2023

Plzeň 2024

**FAKULTA PRÁVNICKÁ
ZÁPADOČESKÉ UNIVERZITY
V PLZNI**

Naděje právní vědy 2023: Právní věda v praxi

Editoři:

doc. JUDr. Vilém Knoll, Ph.D.; Mgr. Jakub Hablovič, Ph.D.

Recenzenti:

Mgr. Michal Dittrich, Ph.D.; Mgr. Tomáš Křivka, Ph.D.; JUDr. Bc. Petr Kybic, Ph.D.;

doc. JUDr. Antonín Lojek, Ph.D.; prof. JUDr. Karel Marek, CSc.;

JUDr. et PhDr. Jiří Novotný, Ph.D.; JUDr. Tomáš Pezl, Ph.D.;

JUDr. Petra Hrubá Smržová, Ph.D.

Za obsahovou stránku odpovídají autoři příspěvků.

Typografická úprava:

Jakub Pokorný

Vydala:

Západočeská univerzita v Plzni, Univerzitní 2732/8, 301 00 Plzeň

První vydání, 806 stran

Plzeň 2024

ISBN 978-80-261-1258-7

ISBN 978-80-261-1257-0 (brožovaná vazba)

DOI <https://doi.org/10.24132/ZCU.NADEJE.2023>

© Západočeská univerzita v Plzni, 2024

Editorická předmluva

Konference Naděje právní vědy je Fakultou právnickou Západočeské univerzity v Plzni pořádána s přestávkami již od roku 2006 a stala se již tradiční akcí na které se setkávají mladí i zkušenější vědečtí pracovníci a zejména doktorandi. Výhodou této konference – jak se alespoň její organizátoři domnívají – je její široké tematické pojetí, které umožňuje účastníkům prezentovat svá aktuálně zpracovávaná témata bez nutnosti jejich modifikace z důvodu tematického ohraničení, která podobné akce obvykle mají. To může být zajímavé zejména pro studenty doktorských studijních programů, kteří zde mohou prezentovat části připravovaných disertačních prací, získat zpětnou vazbu své dosavadní vědecké práce a současně jim také umožňuje naplnit jeden z obvyklých studijních požadavků – publikování části práce před jejím předložením k obhajobě. Tato akce tak naplňuje svůj cíl, který deklaruje již ve svém názvu, tedy podpořit a rozvíjet budoucí nadějně právní vědce bez rozdílu témat jejich zájmu.

Letošní 12. ročník konference byl opět uspořádán v hybridní formě, přičemž byla koncipován jako jednodenní. Za velkého zájmu účastníků ji v pátek 24. listopadu 2023 zahájil úvodním slovem děkan Fakulty právnické ZČU JUDr. et PhDr. Stanislav Balík, Ph.D., který v něm zdůraznil zejména potřebu rozvíjení osobních kontaktů mladých vědeckých pracovníků prostřednictvím konferenčních akcí. Následně proděkan pro vědu a výzkum doc. JUDr. Vilém Knoll, Ph.D., seznámil přítomné s organizačními záležitostmi akce. Poté následovalo jednání v jednotlivých sekcích. S ohledem na to, že i v tomto roce byla přihlášena konferenční vystoupení zaměřená na různorodou škálu otázek právní vědy i aplikační praxe, odehrávala se konference v pěti souběžně probíhajících sekcích volně přístupných všem účastníkům. V nich osobně nebo on-line vystoupilo 122 řečníků z toho 67 ze zahraničí (ze Slovenska, Polska, Maďarska, Nizozemí), kteří přednesli své příspěvky v češtině, slovenštině, polštině a angličtině. Konference tak měla stejně jako v předešlých ročnících velmi bohatou účast.

Za nelehkou organizaci rozsáhlé akce a přípravu sborníku je třeba poděkovat řešitelskému a organizačnímu týmu, zejména Mgr. Jakubovi Hablovičovi, Ph.D., který se spolu s Mgr. et Mgr. Karolínou Hanzlovou, Mgr. Bc. Denisou Kotroušovou, JUDr. Janem Mífkem a Mgr. Vojtěchem Vrbou skvěle zhostil také řízení jednotlivých konferenčních sekcí. V neposlední řadě pak děkujeme také

členům organizačního týmu z řad studentů a zejména pak recenzentům této publikace za její posouzení.

Konference samotná i vydání tohoto sborníku pak bylo financováno v rámci interního grantového projektu Západočeské univerzity v Plzni SVK1-2023-007 „Naděje právní vědy – Právní věda v praxi 2023“.

Pevně věřím, že tento sborník si i přes své velmi široké tematické rozpětí najde spokojené čtenáře nejen z řad právnické akademické obce, ale i z řad všech těch, kteří se zabývají právem v praxi.

za organizační tým
doc. JUDr. Vilém Knoll, Ph.D.

Obsah

<i>Marek Adamkovič</i> Aktuálny stav kriminalizácie dezinformácií v Slovenskej republike	1
<i>Jan Adamov</i> Sankční politika České republiky v multilaterálním kontextu	7
<i>Filip Baláži</i> Princípy zdaňovania vs. aktuálne trendy v boji proti daňovým únikom	15
<i>Lýdia Baluchová</i> Medzinárodnoprávna subjektivita jednotlivca v oblasti ochrany ľudských práv s jej presahom do azylu a utečenectva	25
<i>Tibor Bartoš, Martin Orviský</i> Karuselové podvody	36
<i>Lilla Andrea Barzo</i> Thoughts on the private law interpretation of the doctor's duty to tell the truth ...	48
<i>Alexandra Bejvančická</i> Předběžné šetření některých trestných činů proti 6. příkázání: postavení obviněného a jeho advokáta	55
<i>Veronika Bernardinová</i> Aplikace korektivu dobrých mravů v rozhodovací praxi Ústavního a Nejvyššího soudu	63
<i>Matej Biroš</i> Materiálny pohľad na vývoj výšky škody ako kvalifikačného znaku následku trestného činu	71
<i>Petr Bydžovský</i> Právní úprava alternativních fondů z hlediska prevence kriminality	84

<i>Patrik Mária Čerňanský</i> Rozhodnutie prezidenta o nevyzmenovaní osoby za člena vlády Slovenskej republiky – Oprávnenie alebo svojvôľa?	90
<i>Radka Čihulková</i> Rekognice osob simultánní, sekvenční, wildcard či eliminační – kterou preferovat?	99
<i>Milan Dočkal</i> Vybrané aspekty nabytí vlastnického práva k pohľadávce	110
<i>Miroslava Dolíhalová, Jakub Dzimko</i> K zmluvnej úprave majetkových vzťahov medzi manželmi v podmienkach Slovenskej republiky	118
<i>Milan Ďurica</i> O rozvoji inštitútu odporovateľnosti v judikatúre najvyšších súdnych autorít	131
<i>David Dvořák</i> Disciplinární řízení v osnově zákona o tiskové komoře z roku 1930	140
<i>Attila Fodor</i> Polygraf v trestnom konaní v kontexte zásady nemo tenetur	147
<i>Laura Gazdagová</i> Medzinárodnoprávne mechanizmy ochrany environmentálnych ľudských práv hmotnoprávneho charakteru	157
<i>Karolína Godál</i> Nařízení o obecném režimu podmíněnosti ve světle rozhodnutí Soudního dvora EU o žalobách Maďarska a Polska a jeho budoucnost mezi nástroji na ochranu právního státu	170
<i>Karolina Gwiżdż</i> Recent changes in the taxation of residential real estate acquisitions in the context of the Polish tax on civil law transactions	182

<i>Milan Hlušák</i> Domnienky a fikcie v súkromnom práve	189
<i>Dominik Hoda</i> Odpovědnost člena statutárního orgánu obchodní korporace za způsobení úpadku ve světle § 66 zákona o obchodních korporacích ...	198
<i>Júlia Hoffmanová</i> Vybrané riziká a príležitosti daňovej (ne)regulácie v digitálnej ekonomike ...	207
<i>Roland Hochmann</i> Ekonomická kriminalita a priestor pre využívanie alternatívnych trestov pri jej trestaní	215
<i>Diana Horňáková</i> Právna regulácia obmedzovania politických práv v núdzových situáciách – rámcová analýza	222
<i>Žaneta Hošková</i> Žádost o výkon práce na dálku dle novely zákoníku práce	236
<i>Kateřina Hrabánková</i> Ochrana veritelov v čase krízy obchodnej spoločnosti	246
<i>Miroslav Chupáč</i> Otázka (ne)přiznání náhrady nákladů za zastoupení advokátem v soudním řízení o zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví	258
<i>Viktória Jánošová</i> Legal framework for the temporary protection of refugees	267
<i>Simona Karafová</i> (Ne)autorita ústavného textu optikou ústavných zmien	278
<i>Maximilián Kiko</i> Povinná miera opatrnosti poškodeného pri podvodných konaniach z pohľadu trestného práva hmotného	288

<i>Renáta Kišoňová</i> Od obdivu k znechuteniu	298
<i>Adam Kobylyjanský</i> Kauza Tempel ve světle aktuální judikatury Ústavního soudu	303
<i>Roman Kočí</i> Neslučitelnost funkcí zastupitele obce pohledem garance základních lidských práv	311
<i>Marie Kohoutová</i> Úloha mezinárodních dohod při ochraně práva znát svůj původ	322
<i>Vladimír Kolář</i> Procesní důsledky porušení povinnosti posoudit úvěruschopnost spotřebitele poskytovatelem úvěru	330
<i>Vladimír Kreiža</i> Odpovědnost za pomocníka-zaměstnance: Jak udělat z hororu příběh s dobrým koncem	342
<i>Petr Kulawiak</i> Nemajetková újma při pracovním úrazu	352
<i>Viliam Kutenič</i> Dodržiavanie zákonnosti v prípravnom konaní	358
<i>Elena Lazoriková</i> Špecifikácia daňových trestných činov v podmienkach Slovenskej republiky ...	366
<i>Zuzana Macková</i> Otázky nad aplikáciou Nariadenia (EÚ) č. 883/2004 o koordinácii systémov sociálneho zabezpečenia pri poskytovaní štátnych sociálnych dávok (prídavku na dieťa)	377
<i>Martin Mach</i> The Right to be forgotten... but is it really a right?	390

<i>Ondřej Mach</i>	
Změna pohlaví v kontextu pracovního práva	397
<i>Martina Makaturová</i>	
Vývoj pôsobnosti Európskej únie v oblasti trestného práva	409
<i>Jan Mířek</i>	
Specializace trestních úseků soudních oddělení na sexuální trestné činy a na mezinárodní justiční spolupráci	419
<i>Miroslav Mimra</i>	
Nová právní úprava práce na dálku v zákoníku práce	431
<i>Pavčina Minaříková</i>	
Přijatá opatření ve vybraných státech Evropské Unie v době protiruských sankcí v oblasti veřejných zakázek a jejich vzájemné srovnání	443
<i>Michal Novák</i>	
Vybrané nedostatky zákona na ochranu republiky a jeho nadužívání v kontexte urážky prezidenta republiky	452
<i>Mária Nováková, Pavol Rak, Katarína Kezman</i>	
Pracovné podmienky odsúdených	458
<i>Jan Novotný</i>	
Limity mediálních projevů soudců plynoucí z požadavku nestrannosti	466
<i>Jiří Novotný</i>	
Aktuální stav dokončení hospodářské a měnové unie	477
<i>Kateřina Obadalová</i>	
Zaměstnanci nebo OSVČ? První rozhodnutí evropských soudů	489
<i>Júlia Ondrová, Michal Úradník</i>	
Ústavná sťažnosť fyzických alebo právnických osôb v intenciách lehôt	499

<i>Paulina Paľach</i>	
The latest jurisprudence line of the Polish Supreme Court in the context of doubts regarding the interpretation of Art. 17 ¹⁸ sec. 1 of the Act on Housing Cooperatives	506
<i>Petra Paluchová</i>	
Ochrana zvierat ako súčasť verejného záujmu z pohľadu Európskeho súdu pre ľudské práva	514
<i>Lucia Petříková</i>	
Náhradné materstvo z pohľadu aplikačnej praxe pracovného práva	524
<i>Vladimír Petrila</i>	
Zneužitie práva a daňový podvod v kontexte judikatúry Súdneho dvora Európskej únie	531
<i>Dominika Písařčíková</i>	
Postihovanie plagiatstva normami správneho práva	543
<i>Juraj Plaza</i>	
Eliminácia pracovných úrazov pomocou umelej inteligencie	550
<i>Martin Plch</i>	
Přivlastnění a nález jako originární způsob nabytí vlastnického práva v občanském zákoníku	560
<i>Viliam Poništ</i>	
Vliv rozsudku Súdneho dvora EÚ v spojených veciach C-422/19 a C-423/19 „Hessischer Rundfunk“ na vývoj menového práva	571
<i>Natália Priateľová</i>	
Zvýhodnenia ESOP programov a ich uplatnenie v praxi	584
<i>Marek Prudovič</i>	
lus commune – jeho pramene a charakteristika	596

<i>Nguyen Thi Quynh</i> Criticisms of Conventions on international carriage of goods by sea and the question of uniformity	606
<i>Martin Skaloš</i> Právo užívania pôdy v právnej úprave socialistického Československa	615
<i>Raheleh Soltanibahrehmand</i> Copyright regulations for AI-generated works in the EU	625
<i>Somayyeh Soltanibahrehmand</i> Legal History and Theory of Law: Unraveling the Foundations of Jurisprudence	632
<i>Marek Strzala</i> Religious freedom and the implementation of electoral programmes after the 2023 parliamentary elections in Poland	639
<i>Luca Szentgyörgyi</i> Property regime of couples in civil partnership in Hungarian law	653
<i>Michaela Szittyaiová</i> Keď sa proces sporí s hmotou (v prípadovej štúdií)	660
<i>Katarína Zajác Ševcová</i> Nadobúdanie vlastníckeho práva k nehnuteľnosti od nevlastníka, publicita údajov katastra a možné zodpovednostné nároky	666
<i>Lucia Šimová</i> Inštitút zapretia otcovstva so zreteľom na návrh dieťaťa	676
<i>Renata Špatenková</i> Nová realita dohod o prácich konaných mimo pracovný poměr. Omezení flexibility pod lupou transpoziční novely zákoníku práce	684
<i>Lukáš Toman</i> Povaha regresního nároku daňového ručitele	696

<i>Frederika Vešelényiová</i>	
Vývoj právnej úpravy poručníctva a zverenia dieťa do náhradnej starostlivosti na Slovensku v prvej polovici 20. storočia	702
<i>Pavel Vetešník</i>	
Role Ústavního soudu České republiky související s pandemií vyvolanou koronavirem COVID-19	714
<i>Michaela Vilhanová, Barbora Klůčiková</i>	
Obchodovanie s deťmi	729
<i>Bronislava Vinerová</i>	
Sloboda prejavu verzus právo na ochranu výsledkov tvorivej duševnej činnosti a možnosti jeho trestnoprávnej ochrany	739
<i>Gabriela Vlková</i>	
Agresivní daňové plánování a zneužití práva v judikatuře Nejvyššího správního soudu	753
<i>Vladislav Vnenk</i>	
Náležitosti odůvodnění příkazu k domovní prohlídce v judikatuře Ústavního soudu ČR	759
<i>Izabela Wasik</i>	
Education in the folk schools in the activities of the National Diet of Galicia	765
<i>Veronika Zoričáková</i>	
Aplikačný rozsah generálnej klauzuly bezdôvodného obohatenia v slovenskom a českom práve	778
<i>Marek Żukal</i>	
„Právo veta“ stálých členů Rady bezpečnosti OSN a limity jeho výkonu	787

Právo užívania pôdy v právnej úprave socialistického Československa

doc. JUDr. PhDr. MARTIN SKALOŠ, PhD.

Katedra dejín štátu a práva, Právnická fakulta,
Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici

DOI: <https://doi.org/10.24132/ZCU.NADEJE.2023.615-624>

Kľúčové slová:

vlastníctvo, právo užívania, pôda, Československo, zákon

Úvod

Zatiaľ čo v prvej etape reformy občianskeho práva dochádzalo k deformácii tradičných rímsko-právnych inštitútov podľa ideologických požiadaviek na výstavbu ľudovodemokratického právneho poriadku, v druhej etape, na základe prijatia Občianskeho zákonníka z roku 1964, bolo viacero týchto inštitútov eliminovaných a nahradených celkom novo vykonštruovanými inštitútmi zodpovedajúcimi kritériám výstavby socializmu a komunizmu. Najzásadnejšou zmenou bolo rozbitie jednotného inštitútu vlastníctva a naopak význam nadobudli nové rozmanité formy užívania poľnohospodárskej pôdy a bytov, ktoré svoj široký význam vlastníctva výrazne potlačovali.

Rozdelenie statkov medzi členov socialistickej spoločnosti sa neuskutočňovalo iba na základe nadobúdania majetku do osobného vlastníctva, ale aj umožnením, aby štát časť socialistického majetku prenechal občanom do osobného užívania.¹ Teda nešlo o prevod vlastníckeho práva, ale o poskytnutie možnosti užívania časti socialistického (spoločného) majetku za účelom uspokojovania

¹ KNAPP, V. – LUBY, Š. a kol. *Československé občianske právo*. I. svazek. 2. vydání. Praha: Orbis, 1974, s. 75 a nasl.

oprávnených materiálnych i kultúrnych potrieb. Osobné užívanie bytov, iných miestností a pozemkov bolo upravené v ustanoveniach § 152 a nasledujúcich. Právo osobného užívania bolo zrušené po zmene spoločenských pomerov po roku 1989, keď bolo zo zákona zmenené buď na vlastníctvo alebo na nájom.²

Po prijatí Občianskeho zákonníka č. 40/1964 Zb. právna úprava nájomnej zmluvy zostala stručná a v praxi sa takmer nevyužívala. Jej miesto právne i fakticky zaujala sústava užívacích inštitútov. Tieto možno rozdeľovať na tie, ktoré sa týkali pozemkov vo vlastníctve štátu (právo hospodárenia s národným majetkom, právo trvalého užívania nehnuteľného národného majetku a právo osobného užívania pozemkov) a tie, ktoré sa vzťahovali na pozemky v súkromnom vlastníctve (právo družstevného užívania pozemkov, právo užívania pôdy a iného poľnohospodárskeho majetku na zabezpečenie výroby, právo užívania na zabezpečenie lesnej výroby a ostatných funkcií lesa, právo bezplatného užívania rybníkov, náhradné užívanie pozemkov, záhumienkové užívanie pôdy a dočasné užívanie).

Užívacie práva k pôde vo vlastníctve štátu

a) Vzťahy medzi štátom a štátnymi socialistickými organizáciami ku všetkému národnému majetku, vrátane pôdy, sú podľa § 64 Hospodárskeho zákonníka (zákona č. 109/1964 Zb.)³ založené na inštitúte správy. Subjektom práva správy môžu byť všetky štátne organizácie, bez ohľadu na to, či pôdu užívajú, alebo či plnia ako správcovia len iné úlohy.⁴ Predmetom užívania neboli iba pozemky, ale mohol ním byť akýkoľvek národný majetok, teda aj iný hmotný majetok vo vlastníctve štátu. Toto užívacie právo mohlo vzniknúť buď originálne, teda prevodom alebo prechodom pôdy do vlastníctva štátu, alebo odvodene, a to v prípadoch, keď už pôda vo vlastníctve štátu bola, avšak menil sa jej správca.

² K právu osobného užívania bližšie pozri ČEŠKA, Z. a kol. *Občiansky zákoník. Komentár*. I. svazek. Praha: Panorama, 1987, s. 539 a nasl.

³ Vykonávací vyhláška č. 119/1988 Zb. o hospodárení s národným majetkom.

⁴ Týmito organizáciami, ktoré mali pôdu v správe a ktoré na nej hospodárili, boli predovšetkým štátne majetky, iné štátne poľnohospodárske organizácie, štátne organizácie lesného hospodárstva atď. Pre určité účely užívali pôdu ako správcovia aj priemyselné podniky, obchodné a ďalšie štátne organizácie. Bližšie pozri KOLEŠÁR, J. *Československé pozemkové právo*. Praha: Panorama, 1987, s. 110.

Keďže právo správy vyplýva a je trvale spojené so štátnym socialistickým vlastníctvom a štátna pôda je okrem výnimiek uvedených v § 15 ods. 4 vyhlášky č. 156/1975 Zb. nescudziteľná, nemôže k nej ani právo správy zásadne zaniknúť absolútne.⁵ V prípade zániku práva správy ide prakticky len o relatívny zánik v tom zmysle, že zaniká subjektívne právo správy jednej organizácie súčasne so vznikom inej organizácie. Ak prenechá organizácia pôdu do dočasného užívania inému subjektu, právo správy však nezaniká. Preruší sa iba výkon užívacieho oprávnenia organizácie, ktorá je ako správca spôsobilá túto pôdu užívať. Pokiaľ však medzitým stratila trvale potrebu dotknutý pozemok užívať, je povinná ho previesť do správy inej organizácie, ktorá ho potrebuje pre plnenie svojich úloh alebo do správy príslušného národného výboru (§ 7 vyhlášky č. 156/1975 Zb.).⁶

b) Právo trvalého užívania nehnuteľného národného majetku zaviedol do právneho poriadku už Občiansky zákonník z roku 1950, ktorý prvýkrát upravil možnosť, aby časti národného majetku boli zverované neštátnym socialistickým organizáciám do trvalého užívania. Základ právnej úpravy trvalého užívania je obsiahnutý v § 70 HZ, ktorý umožňuje, aby časti národného majetku boli odovzdané do trvalého užívania iným socialistickým organizáciám ako štátnym, predovšetkým družstevným alebo spoločenským.⁷ Trvalý užívateľ bol povinný majetok užívať len na účel, ku ktorému mu bol odovzdaný. Predmetom tohto práva mohol byť nehnuteľný národný majetok s príslušenstvom, teda nielen pozemky, ale aj stavby.⁸

V praxi sa však uvedený inštitút realizoval predovšetkým pri užívaní štátnej pôdy v JRD. Obsah práva trvalého užívania charakterizujú už jeho základné znaky, t. j. trvalosť (časová neobmedzenosť) a bezodplatnosť.⁹ Odovzdanie majetku

⁵ O absolútny zánik určitého právneho vzťahu v pozemkovom práve ide vtedy, keď pozemok prestane byť jeho objektom. V tomto zmysle môže zaniknúť určitý druh alebo forma vlastníckeho práva a zmeniť sa na iný a rovnako tak môže zaniknúť určitý užívací právny inštitút k pôde tým, že je nahradený iným.

⁶ FÁBRY, V. – DROBNÍK, J. *Vlastnictví a užívání půdy a pozemková správa*. Praha: Academia, 1983, s. 216–217.

⁷ Spôsobilým subjektom tohto užívacieho práva sú výlučne neštátne socialistické organizácie, ktorými sú v zmysle § 14 HZ družstevné organizácie, spoločenské organizácie a iné organizácie, ktorých činnosť prispieva k rozvoju socialistických vzťahov. Bližšie pozri FÁBRY, V. – DROBNÍK, J. *Vlastnictví a užívání půdy a pozemková správa*. Praha: Academia, 1983, s. 222 a nasl.

⁸ V § 10 ods. 1 a 2 vyhlášky č. 156/1975 Zb. sa však výslovne uvádza, že v trvalom užívaní môže byť len nehnuteľný národný majetok s príslušenstvom. Aj naďalej sa pripúšťa, aby do trvalého užívania boli odovzdané bez rozdielu všetky nehnuteľnosti (s príslušenstvom), teda okrem pôdy stavby, porasty na pozemkoch a pod.

⁹ FÁBRY, V. – DROBNÍK, J. *Vlastnictví a užívání půdy a pozemková správa*. Praha: Academia, 1983, s. 224.

do trvalého užívania sa uskutočňovalo na základe hospodárskej zmluvy, uzatvorenej medzi organizáciou a príslušným okresným, resp. mestským národným výborom,¹⁰ ako správcom majetku.¹¹ Hoci trvalý užívateľ bol oprávnený pôdu prenechať do druhotného užívania iným subjektom (napr. ako záhumienok, alebo zriadiť právo dočasného užívania), nebolo však možné previesť samotné právo trvalého užívania.¹² K zániku práva mohlo dôjsť dvoma spôsobmi, a to dohodou alebo rozhodnutím o odňatí¹³ z dôvodov neplnenia povinností zo strany užívateľa alebo vo vyššom spoločenskom záujme.¹⁴ Organizácia sa však práva nemohla jednostranne vzdať.¹⁵

c) Inštitút osobného užívania nebolo úplné novum. Konštrukčne bol vybudovaný na staršom inštitúte trvalého užívania, ktorý bol upravený už v Občianskom zákonníku z roku 1950.¹⁶ Na rozdiel od osobného užívania, ktoré malo uspokojovať osobné potreby občanov, účelom trvalého užívania bolo predovšetkým poskytnúť časť národného majetku do užívania socialistickým právnickým osobám, predovšetkým však roľníckym družstvám, teda nešťátnym organizáciám. Predmetom trvalého užívania mohol byť ako hnutelný tak aj nehnuteľný majetok, hoci podľa vl. nar. č. 110/1953 Zb. bolo možné hnutelné veci odovzdávať do trvalého užívania len výnimočne, a to vtedy, ak sú pre to osobitné dôvody. Prakticky inštitút trvalého užívania najčastejšie slúžil pre zriaďovanie stavieb na štátnej pôde, čo bolo základom pre neskorší inštitút osobného užívania pozemku.¹⁷ Od neho sa však trvalé užívanie odlišovalo tým, že jeho

¹⁰ K odovzdaniu nehnuteľného národného majetku do trvalého užívania je oprávnený zásadne okresný (mestský) národný výbor. Iná štátna socialistická organizácia spravujúca dotknutý majetok tak môže urobiť výnimočne, na základe osobitného splnomocnenia ministerstva financií.

¹¹ Vznik práva trvalého užívania je podľa § 10 vyhlášky č. 156/1975 Zb. spojený s hospodárskou zmluvou. Na rozdiel od predpisov o správe národného majetku (napr. vyhlášky č. 81/1958 Zb.), kde bol vznik práva trvalého užívania založený rozhodnutím a faktickým odovzdaním.

¹² Niektorých autorov to však vedie k tvrdeniu, že organizácia ako trvalý užívateľ nie je oprávnená s týmto majetkom nakladať, napr. ho prenechať niekomu inému, alebo ho dokonca scudzit.

¹³ Zrušenie (odňatie) práva trvalého užívania patrí do kompetencie organizácie, ktorá má tento majetok vo správe, čo je pravidla príslušný národný výbor.

¹⁴ Vylúčená je výpoveď i uplynutie času, lebo ide o užívacie právo trvalé a nepremlčateľné.

¹⁵ LIŠKA, P. *Príručka pro vlastníky půdy a jiných nemovitostí*. Praha: Prospektum, 1994, s. 35–36.

¹⁶ § 103 ods. 2 OZ z roku 1950 (zákon č. 141/1950 Zb.).

¹⁷ Objektom práva osobného užívania je pozemok, ale pozemok ako fyzický i právne samostatná vec, teda vrátane jeho súčastí. Preto objektom tohto užívacieho práva nemôžu byť stavby, ktoré sú samostatnou vecou. Keďže občiansky zákonník neoddeľuje na rozdiel od stavieb porasty od pozemkov, a to ani na pozemkoch v osobnom užívaní, tvoria porasty súčasť pozemku, a sú spolu s ním v osobnom užívaní. Bližšie pozri FÁBRY, V. – DROBNÍK, J. *Vlastnictví a užívání půdy a pozemková správa*. Praha: Academia, 1983, s. 283.

subjektom mohla byť iba socialistická právnická osoba, a teda nemohlo slúžiť ani na uspokojovanie osobných potrieb občanov.

Inštitút osobného užívania (resp. „práva osobného užívania“) bol koncipovaný predovšetkým pre individuálnu právnu dispozíciu s pozemkami a bytmi. Osobné užívanie pozemkov bolo náhradou nielen vlastníckeho práva k pozemkom, ale aj ostatných tradičných vecných práv, predovšetkým však zrušeného inštitútu vecných bremien (resp. služobnosti).¹⁸ Konkrétny význam osobného užívania definoval § 198 Občianskeho zákonníka z roku 1964: „Právo osobného užívania pozemkú¹⁹ slouží k tomu, aby si občania na pozemkoch, ke ktorým se právo zřídí, mohli vystavět rodinný domek, rekreační chatu nebo garáž anebo zřídít zahrádku.“²⁰

Rozhodnutie o pridelení pozemku do osobného užívania nebolo zverené miestnemu, ale okresnému národnému výboru.²¹ Osobné užívanie pozemkov bolo v určitom zmysle nevyhnutnosťou, prameniaca z ideologického zákazu osobného vlastníctva pozemkov. Ten však v praxi znamenal paradoxne znevýhodňovanie inak politicky privilegovanej vrstvy robotníckej triedy, pre ktorú dostupnosť pozemkov za účelom stavby bola veľmi obmedzená. Stále viac požadované stavebné pozemky boli buď v súkromnom vlastníctve, alebo vo vlastníctve štátu, ktorý však nemohol prevádzať tieto pozemky do osobného vlastníctva.²² Osobné užívanie pozemkov (rovnako ako bytov) umožnilo štátu uspokojovať požiadavku občanov pri súčasnom zachovaní vlastníctva a kontroly štátu nad nehnuteľným majetkom.

Pomerne zložitý bol proces vzniku tohto inštitútu. Prvou právnou skutočnosťou, ktorá viedla k jeho zriadeniu, bolo rozhodnutie okresného národného výboru o pridelení pozemku do osobného užívania.²³ Okamihom nadobudnutia

¹⁸ Občiansky zákonník z roku 1964 inštitút vecných bremien upravoval, avšak iba s ohľadom na pretrvávajúce právne vzťahy z predchádzajúceho Občianskeho zákonníka. Budúcnosť vecných práv k cudzej veci však bola naznačená umiestnením na samotný koniec Občianskeho zákonníka medzi záverečné ustanovenia (§ 495).

¹⁹ V osobnom užívaní mohol mať občan na ten istý účel len jeden pozemok. Rovnako Občiansky zákonník ustanovil jeho maximálnu výmeru, ktorá mohla byť prekročená iba výnimočne, a to vtedy, kedy by inak vznikol pozemok nevhodného tvaru.

²⁰ Pozri § 198 OZ z roku 1964 (zákon č. 40/1964 Zb.).

²¹ DÁVID, R. Československé socialistické občianske právo (1948–1989). In: VOJÁČEK, L. – SCHELLE, K. – TAUCHEN, J. a kol. *Vývoj soukromého práva na území českých zemí*. I. díl. Brno: Masarykova univerzita, 2012, s. 455–456.

²² Do osobného užívania nemožno v žiadnom prípade prideliť pozemok, ktorý je v súkromnom vlastníctve, aj keď inými objektívnymi znakmi zodpovedá povahe osobného užívania.

²³ Respektíve vydržanie, v dôsledku ktorého vzniklo občianovi právo na uzatvorenie dohody

právoplatnosti tohto rozhodnutia, ako administratívno-právneho aktu, vzniklo občanovi subjektívne právo na uzatvorenie dohody o zriadení práva osobného užívania. Túto dohodu s občanom uzatváral miestny národný výbor alebo iná socialistická organizácia, ktorá mala pozemok v správe alebo vo vlastníctve. Ak sa však pozemok nachádzal v inom spoločenskom vlastníctve ako v štátnom, nebolo vylúčené, aby dohodu uzatvorila aj družstevná prípadne iná spoločenská organizácia. Zákon pod sankciou neplatnosti vyžadoval uzatvorenie dohody v písomnej forme. V poradí treťou právnou skutočnosťou bola registrácia²⁴ dohody štátnym notárstvom. Išlo o konečný akt, ktorým sa ukončil proces vzniku práva osobného užívania, lebo dohoda bola účinná až touto registráciou.²⁵

Právo osobného užívania nebolo samostatne zmluvne prevoditeľné. Užívateľ mohol s pozemkom disponovať iba nepriamo, a to prevodom stavby na pozemku do vlastníctva iného občana. Týmto prevodom priamo zo zákona na nadobúdateľa prechádzalo aj právo osobného užívania. Zánik práva osobného užívania môže nastať absolútne, ak pozemok prestane byť objektom tohto práva, alebo relatívne, ak sa mení iba jeho subjekt (užívateľ). K zániku práva dochádzalo dohodou uzatvorenou v písomnej forme alebo zrušením práva zo strany súdu z dôvodov taxatívne uvedených v zákone. Ak dôjde k zániku subjektívneho užívacieho práva u jedného z užívateľov, nezaniká tým právo osobného užívania u ostatných užívateľov, prípadne sa premení na právo osobného užívania jedného subjektu. Rovnako zánikom manželstva zanikne iba právo spoločného užívania pozemku manželmi, nie však samotné právo (§ 215 OZ).²⁶

Užívacie práva k pôde v súkromnom vlastníctve

a) Právo družstevného užívania pozemkov sa vytváralo postupne v procese združstevňovania ako špecifický vzťah medzi družstvom a jeho členmi k združenej pôde. Podobu komplexného užívacieho inštitútu dostalo v zákone

o osobnom užívaní. K problematike pridelovania pozemkov do osobného užívania bližšie pozri SOUKUP, K. Právo osobného užívania pozemkú v praxi. *Socialistická zákonnosť*. 1977, č.7.

²⁴ Podľa J. Mikeša bolo od 1. apríla 1964 do 30. septembra 1973 len v Českej socialistickej republike registrovaných celkom 234 953 zmlúv o zriadení práva osobného užívania. Bližšie pozri MIKEŠ, J. Některé problémy práva osobného užívání pozemkú. *Správní právo*. 1973, č. 8.

²⁵ LAZAR, J. – ŠVESTKA, J. *Občanské právo hmotné I*. Praha: Panorama, 1987, s. 373–378.

²⁶ FÁBRY, V. – DROBNÍK, J. *Vlastnictví a užívání půdy a pozemková správa*. Praha: Academia, 1983, s. 295 a nasl.

č. 49/1959 Zb. o jednotných roľníckych družstvách,²⁷ ktorý v 70. rokoch nahradil zákon č. 122/1975 Zb. o poľnohospodárskom družstevníctve.²⁸ Ide o právo bezodplatné a časove neobmedzené; oprávňuje družstvo k tomu, aby v súlade s právnymi predpismi užívalo združené pozemky na plnenie všetkých úloh, ktoré sú predmetom jeho činnosti (§ 37 ods. 2 zák. č. 122/1975 Zb.). Objektom práva družstevného užívania boli pozemky združené členmi do JRD.²⁹

Právo družstevného užívania bolo koncipované ako široké dispozičné oprávnenie, kedy družstvo síce nemohlo pozemky scudzíť,³⁰ avšak bolo oprávnené prenechať ich do užívania inej socialistickej poľnohospodárskej organizácie alebo zriadiť druhotné užívacie právo vo forme dočasného³¹ alebo záhumienkového³² užívania. Podľa § 42 ods. 1 zákona č. 122/1975 Zb. o poľnohospodárskom družstevníctve právo družstevného užívania mohlo zaniknúť prevodom alebo prechodom združeného pozemku do socialistickeho spoločenského vlastníctva.³³ Čiastočné posilnenie postavenia vlastníka, aj pokiaľ ide o možnosť zániku práva družstevného užívania,³⁴ priniesol zákon č. 90/1988 Zb.³⁵ a predovšetkým zákon č. 162/1990 Zb., ktorý zákon o poľnohospodárskom družstevníctve z roku 1975 novelizoval.

²⁷ Bližšie pozri ŠTEFANOVIČ, M. *Roľnícko-družstevné právo*. Bratislava: Obzor, 1979, s. 158-159.

²⁸ Rovnako právo užívania lesných pozemkov na zabezpečenie lesnej výroby a ostatných funkcií lesa v zákone č. 61/1977 Zb.

²⁹ Podľa § 36 ods. 2 zákona č. 122/1975 Zb. a podľa článku 38 vzorových stanov JRD do spoločného družstevného hospodárenia sa nezduružujú pozemky, na ktorých sú zriadené stavby, ktoré môžu byť v osobnom vlastníctve, nádvoria, ako aj záhrady, ktoré súvisia s pozemkom, na ktorom je obytná budova, alebo sú v zastavanej časti obce (intraviláne), ak ich výmera nepresahuje 0,10 ha. Vzorové stanovy môžu určiť za akých podmienok výnimočne nepodlieha združeniu ani záhrada s výmerou presahujúcou 0,10 ha.

³⁰ Právo scudzíť pozemky (previesť vlastníctvo) mal len ich vlastník, t. j. člen družstva, avšak iba so súhlasom družstva. Tento súhlas sa nevyžadoval, pokiaľ išlo o darovanie pozemkov štátu.

³¹ Právo dočasného užívania pozemkov nemalo povahu samostatného pozemkovo-právneho užívacieho inštitútu, ale išlo o vedľajší užívaci vzťah, ktorý mohol byť odvodený buď od prvotného užívacieho práva alebo od vlastníckeho práva iného subjektu.

³² Právna úprava záhumienkového užívania vychádzala z ustanovenia § 43 zákona č. 122/1975 Zb. o poľnohospodárskom družstevníctve a pravidiel, ktoré pre tento inštitút zakotvili tzv. Vzorové stanovy JRD.

³³ Okrem toho mohlo zaniknúť podľa § 8 zák. č. 123/1975 Zb. prechodom družstva do štátnej poľnohospodárskej organizácie. Inou zmenou vlastníctva pôdy alebo iným úkonom či udalosťou nie je právo družstevného užívania pôdy dotknuté.

³⁴ Právo družstevného užívania zásadne nezankalo zánikom členstva v JRD.

³⁵ Toto právo sa vzťahovalo na združené pozemky, ktoré nebolo možné hospodárne a účelne využiť pre socialistickú poľnohospodársku veľkovýrobu. Preto sa prenechávali iným štátnym, družstevným alebo spoločenským organizáciám, alebo aj jednotlivým členom družstva pre poľnohospodárske i nepoľnohospodárske využitie.

b) Záhumienkové užívanie pôdy je špecifickým užívacím právom, založeným na členstve v JRD. Toto užívanie pôdy má presný účelový charakter, je obmedzené účelovým určením a výmerou pôdy, ktorá môže byť ako záhumienok³⁶ pridelená, je bezodplatné, časovo neobmedzené a neprevoditeľné. Objektom záhumienkového užívania je poľnohospodárska pôda, ktorá je v užívaní družstva. O konkrétnom umiestnení záhumienku rozhoduje družstvo, avšak v súlade s projektom pozemkových úprav tak, aby nebola narušená poľnohospodárska veľkovýroba.

Subjektom záhumienkového užívania je člen družstva, ktorý družstvom pridelenú pôdu užíva spolu so svojou rodinou, alebo rodina člena. Do záhumienkového užívania môže byť členovi a jeho rodine pridelená pôda len v určitej obmedzenej výmere.³⁷ Právo záhumienkového užívania mohlo zaniknúť zánikom členstva v družstve, rozhodnutím družstva, vzdaním sa záhumienku a zánikom družstva.

Záver

Kľúčovou zmenou v dovtedajšej úprave majetkových práv³⁸ bolo tvrdé presadzovanie celkom nových inštitútov, ktorých zmyslom bolo odnaučiť ľudí od potreby vlastníť, pričom boli opakovane zdôrazňované výhody užívania vecí oproti ich vlastníctvu. Tradičný inštitút vlastníckeho práva bol do značnej miery odsunutý do úzadia s cieľom nahradiť ho určitými substituujúcimi inštitútmi, ktoré mali ľudí prinútiť ku zmene prístupu k majetku. Išlo predovšetkým o rôzne varianty inštitútu tzv. osobného užívania, ktoré malo postupne nahradiť nielen vlastnícke právo, ale aj vecné práva vrátane vecných práv k cudzej veci (predovšetkým vecných bremien).

Prakticky išlo o inštitút oprávňujúci predovšetkým jednotlivca na užívanie majetku v štátnom a družstevnom vlastníctve, a to formou blížiacou sa obsahom vecným právam k cudzej veci. Teda išlo o akési kvázi vlastníctvo, resp. o navodenie dojmu o ňom. Jeho význam mal však predovšetkým ideologické

³⁶ Ako záhumienok môže slúžiť nielen pôda v súkromnom vlastníctve alebo v družstevnom vlastníctve, ale aj pôda vo vlastníctve štátu, za predpokladu, že družstvo je jej užívateľom.

³⁷ Ak družstvo prideluje záhumienok na jednotlivých členov, nesmie u nich jeho výmera prekročiť 0,25 ha, resp. 0,50 ha v horských a podhorských oblastiach, a ak žije v rodine viac členov družstva, nesmie prekročiť 0,50 resp. 1 ha v uvedených oblastiach. Blížšie pozri FÁBRY, V. – DROBNÍK, J. *Vlastníctví a užívání půdy a pozemková správa*. Praha: Academia, 1983, s. 311–312.

³⁸ Komunistická doktrína zavrhovala samotný pojem vecných práv.

pozadie a bol proklamatívne vyjadrený v § 124 Občianskeho zákonníka z roku 1964, ktorý opisoval rolu, akú užívanie má zohrať pri reforme spoločnosti za pôsobenia noriem občianskeho práva. „Společenskému užívání občanů slouží veřejná zařízení, jako zařízení dopravní, zdravotní, kulturní, sociální, tělovýchovná a rekreační.“³⁹

Občiansky zákonník z roku 1964 zaviedol inštitút „osobného užívania pozemkov“, ktorý mal určitým spôsobom spoločné charakteristické črty s právom stavby. Išlo najmä o to, že na základe osobného užívania pozemkov si občan mohol zriadiť stavbu na štátnom pozemku a následne pozemok spolu so stavbou užívať. Avšak cieľ, ktorý predmetný inštitút sledoval, sa diametrálne odlišoval od podstaty práva stavby. Právo stavby malo určitým spôsobom prelomiť zásadu „superficies solo cedit“, umožniť stavebníkovi zriadiť stavbu na cudzom pozemku a následne ju užívať.

V súčasnosti Občiansky zákonník (zákon č. 40/1964 Zb.) predmetné ustanovenia o osobnom užívaní pozemku neobsahuje, keďže novelou č. 501/1991 Zb. právo osobného užívania pozemku, ktoré vzniklo do účinnosti predmetnej novely zákona podľa dovedy platných právnych predpisov, sa zmenilo na vlastníctvo fyzických osôb. Znamenalo to, že občan, ktorý z titulu osobného užívania zriadil stavbu na pozemku patriacemu štátu, sa týmto stal vlastníkom predmetného pozemku.

Resumé

The right to use land in the legislation of socialist Czechoslovakia

The most fundamental change in the legal system of socialist Czechoslovakia was the breaking of the unitary institution of ownership. On the contrary, new diverse forms of use of agricultural land and apartments gained importance, which significantly suppressed the broad meaning of ownership.

The Civil Code of 1964 introduced the institution of “personal use of land”, which in a certain way shared characteristic features with the right of construction. It was mainly about the fact that on the basis of personal use of land, a citizen could set up a building on state land and then use the land together with the building. However, the aim pursued by the institute in question was diametrically different from the essence of construction law. The right

³⁹ § 124 OZ z roku 1964 (zákon č. 40/1964 Zb.).

of construction was supposed to somehow break the “superficies solo cedit” principle, to enable the builder to set up a building on someone else’s land and then use it.